

концептуальній картині світу, як ми розуміємо, шукають собі вираження в мовній картині, а насамперед у літературі. Аналізуючи зміст понять «мовна картина світу», і порівнюючи її з реальною, науковою і концептуальною, можна небезпідставно констатувати у них наявність спільної ознаки – зображення дійсності. При цьому принцип їх розрізнення є чітким і однозначним: складниками реальної картини світу виступають предмети дійсності, наукової – твердження, які не потребують доведення, концептуальної – концепти (поняття), а мовної картини світу – семантика слів.

Отже, мовна картина світу – це лінгвістичне явище, котре є продуктом багатовікового досвіду народу-мовця і має зв'язок з духовним життям людини, ментальністю етносу. Науковці простежують шлях формування мовної картини світу – шляхом переосмислення кожною етнічною спільнотою реальної дійсності та відображення цього досвіду засобами національної мови. Виділяють такі рівні мовної картини світу: загальномовна, регіональна, соціальна, індивідуальна. Перспективою наших досліджень стане вивчення специфіки індивідуальної мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апресян Ю. Д. Отечественная теоретическая семантика в конце XX столетия / Ю. Д. Апресян // Известия АН. Серия литературы и языка. – М.: Наука, 1999. – Т.58. – №4. – С. 39-54.
2. Етнолінгвістичні студії: [зб. наук. праць / під ред. В.Л. Конобродської]. – Житомир: Полісся, 2007. – 206 с.
3. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / Єрмоленко С. Я. – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство [підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти] / Кочерган М. П. – К.: Видавничий центр „Академія”, 1999. – 288 с.
5. Кочерган М. П. Слово і контекст: Лексична сполучуваність і значення слова / Кочерган М. П. – Львів: Вища школа, 1980. – 183 с.
6. Лисиченко Л. Багатозначність у мовній картині світу / Л. А. Лисиченко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – Вип. 5. – Харків, 1998. – С. 10 – 21.
7. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – №5-6. – С. 36-41.

Чеканова О.

Науковий керівник – Задорожна О.М.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕСПІВУ 43 ПСАЛМА ДАВИДОВОГО ТАРАСОМ ШЕВЧЕНКОМ

Поезія Тараса Шевченка – надзвичайно цінна для українського народу. У своїх творах Великий Кобзар показав, що наша мова може виражати найтонші порухи людської душі, що вона здатна обслуговувати різні соціальні сфери: побутову, наукову, і навіть релігійну. Мовотворчість великого Кобзаря виражає особливості життєдіяльності українців, виступає взірцем нормативності мови, збагачує жанрову систему сучасної митцеві літератури. Саме Тарас Шевченко започаткував традицію переспівування Псалмів Давидових, яку згодом підхопили Іван Франко, Ліна Костенко та інші письменники. Зауважимо, що майстри слова зверталися до Книги Псалмів у скрутні періоди української державності, коли національно свідомі громадяни зазнавали репресій з боку імперських режимів, коли вірити людям було небезпечно і єдиним джерелом справедливості ставав Божий суд. У такі скорботні часи полегшення приносять роздуми над текстом Святого Письма і постійна молитва. Шляхом молитви, покаяння, читання псалмів християни осягають Божий промисел, долають перешкоди, а душа сягає вічного блаженства. Сьогодні Україна знову витриває у скорботах: гостро відчуваємо брак миру, любові, єдності та порозуміння; тож і Боже слово, і Шевченкова наука особливо актуальні. Лінгвостилістичні параметри творів Кобзаря на біблійну тематику неодноразово ставали предметом вивчення українських учених [1; 3; 7 та ін.], проте скрупульозне дослідження процесу розуміння й інтерпретації авторським генієм тексту Святого Письма на матеріалі конкретного твору ще не було предметом наукового пошуку. Тому розглянемо специфіку інтерпретації тексту сорок третього Давидового псалма Тарасом Шевченком, тому обрана для дослідження тема є актуальною.

Метою нашої розвідки є лінгвоаналіз переспіву 43 псалма Давидового Тарасом Шевченком. Реалізація окресленої мети передбачає виконання таких завдань: порівняти

авторський переспів із прототекстом, діагностувати прихований зміст, закладений Шевченком у досліджувану поезію, виокремити та описати тропи та стилістичні фігури, які використовує Кобзар у своєму творі. Джерельною базою статті став сакральний текст 43 псалма Давидового та художній – стилізований переспів 43 псалма Тарасом Шевченком.

Зіставляючи рядки поезії Т. Шевченка з біблійним текстом, можна перекоонатись, що поет намагався залишити у своєму переспіві якомога більше образно-сміслових конструкцій першоджерела. І коли Шевченко додає свої образні штрихи, то вони лише включають твір у контекст його поетичного світу, наповнюються характерним Шевченківським змістом. Категорія Правди, Вищої справедливості – це категорія із Шевченківської поетичної дійсності.

Сакральні образи не потребують якогось «літературного» облагородження, бо, як правило, вони є вищою мірою художніми. Т. Шевченко ніби оберігає опорні образи біблійного тексту і, якщо втручається в їхню структуру, то від того вони стають більш дохідливими і набирають при цьому українського національного колориту. Отож до інтерпретації оригінальних псалмів Шевченко підходить творчо. Одні перекладає дослівно, в інших зберігає основну думку, інтерпретуючи текст, але всі вони «українізовані»: насичені українським духом, народнописаним стилем, поетичною лексикою та образами: *Розкрадають, як овець, нас / І жеруть!... Без плати / І без ціни оддав еси / Ворогам проклятим.*

У процесі дослідження Шевченкового переспіву 43 Псалма Давидового ми виявили чимало стилістичних прийомів. Так, серед граматичних засобів хочемо звернути увагу на інверсію, чия роль у поезії передусім зумовлена прототекстом (інверсія – характерна ознака конфесійного стилю): *як рукою твердою Своєю розв'язав Ти наші руки і покрив землею трупи ворогів.* У цитованому фрагменті слова розставлено відповідно до їхньої ролі у вираженні змісту. Інверсія репрезентує Божу силу та могутність (*поборов Ти першу силу*), богобоязнь та богопокірність українців (*смирися душа наша*), важкість становища нашого народу (*Покрив еси знову срамотою свої люде*). Помічаємо суголосність Давидової розповіді із подіями історії України (практика козацьких та гайдамацьких повстань) та констатуємо не лише особистісний мотив (який домінує у читанні псалмів), а й виразний громадянський зміст поезії. Водночас завдяки стилізації під релігійний текст Шевченків вірш і побачив світ, адже царська цензура скрупульозно оцінювала кожен твір Кобзаря.

Виразну стилістичну роль виконує фігура повтору. Повторювані фрагменти ословлюють головну ідею вірша, акцентують на важкому становищі народу: *Покинув нас на сміх людям... покинув нас яко в притчу.* Посилює зміст і контекстуальний синонім *оддав*, стилістичні параметри якого містять чимало імпліцитної інформації: по-перше, народнорозмовна форма показує адресанта нарації (українці), по-друге, за участі цієї лексеми автор порушує болюче для нього питання кріпацтва (*Без плати і без ціни оддав еси ворогам проклятим*). По-третє, показує рівність усіх людей перед Богом – прості люди теж звертаються до Всевишнього, він розуміє їхню мову, чує їхні молитви і карає їхніх кривдників.

Зауважимо, що в тексті повторюються не лише слова та вирази. Помітне стилістичне навантаження має багатосполучниковість. Так, повторення сполучника «і» виражає насиченість подіями, велику кількість проблем, які ліричний герой переживає одночасно. Кількісний аналіз частиномовної приналежності слів переспіву засвідчує, що найбільше у тексті дієслів та їхніх форм: дієприкметників та дієприслівників (*кивають сміючися, окрадені, замучені*). В такий спосіб автор вербалізує гноблення українського народу, показує, що цей процес постійний, системний, багатоаспектний. Водночас деякі однорідні члени речення, компонентами яких є дієслова, ослаблюють велику силу Бога та торжество правди (*Розв'язав ти наші руки і покрив землею трупи ворогів... Поможі нам, ізбави нас...*). Цитовані контексти показують стилістичну роль **дієслова** – виражати динамічну ознаку стосовно діяча.

Як і прототекст, Шевченків переспів закінчується закликком до спасіння. Проте, на відміну від біблійного тексту, прохальна частина переспіву Кобзаря набагато більша. Основну стилістичну функцію тут виконують спонукальні речення. Необхідність активних дій з метою зміни суспільного устрою (повстання) виражає тавтологія (***Встань же, Боже, помози нам / Встань на ката знову!***). Поєднання названих стилістичних засобів служить для вербалізації відчаю ліричного героя і виправдане окресленою священнослужителями метою читання псалма

– під час зневіри і бідності. Саме ці почуття огорнули Шевченка наприкінці 1845 року під час подорожі на омріяну Україну.

Отже, лінгвістичний аналіз переспіву сорок третього псалма Давидового Тарасом Шевченком засвідчує семантичну близькість першоджерела і метатексту. Проте автор метафоризує філософський зміст сакрального твору і надає поезії виразної етномаркованої семантики, що екстраполює твір до громадянської лірики. Саме тому констатуємо оригінальне тлумачення Святого Письма крізь призму сучасних Кобзареві подій національної історії, непохитну віру в Бога, надію на Його милість для українців. Цю думку увиразнює і лінійний аналіз творів, написаних автором у грудні 1845 року («Кавказ», «Холодний Яр», «Заповіт»).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бородін В. С. Т. Г. Шевченко і царська цензура: Дослідження та документи: 1840 – 1862 роки / В. С. Бородін. – К., 1969.
2. Баранник Д. Х. Цитата // Українська мова : Енциклопедія [вид. 3-є, зі змінами і доповненнями] / Д. Х. Баранник. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 816;
3. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд Монографія / С. Я. Єрмоленко. – К. : НДПУ, 2007. – 444 с.
4. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : [словник-довідник] / В. Жайворонок – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
5. Святе Письмо Старого та Нового Завіту / Переклад о. Івана Хоменка. – К. : Українське Біблійне Товариство, 1992. – 352 с.
6. Словник української мови / [гол. ред І. К. Білодід]. – Т. 1 – 11. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980.
7. Сулима В. Біблія і українська література : Навчальний посібник / В. Сулима. – К. : Освіта, 1998 – 399 с.
8. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. / Т. Шевченко. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 1 – 6.

Січкарик І.

Науковий керівник – Задорожна О.М.

ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ БІБЛІЙНИХ ЦИТАТ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «НА ПОЛІ КРОВІ»

Цікавим явищем української літератури є драматична поема Лесі Українки «На полі крові». Основою для написання цього твору був біблійний текст, проте авторка пропонує оригінальний сюжет – інтерпретує євангельські події з точки зору Юди Іскаріота, пропонує своєрідні пояснення його вчинку. Потрапляючи в мовну тканину художнього твору, сакральний текст видозмінюється, виконує чимало змістотворчих функцій. Тому метою нашої статті є діагностика типології та функцій біблійних цитат у драматичній поемі Лесі Українки «На полі крові». Реалізація окресленої мети передбачає виконання низки завдань: знайти в тексті драматичної поеми біблійні цитати, визначити способи цитування, до яких вдавалася поетеса в процесі створення тексту, з'ясувати роль сакральних фрагментів для реалізації мети написання твору. Джерельною базою дослідження є драматична поема Лесі Українки «На полі крові».

Як вже було зазначено вище, прототекстом драматичної поеми Лесі Українки «На полі крові» є Біблія, проте сам твір має індивідуальні особливості, оригінальний сюжет. Знайома читачеві Євангельська історія продовжується, реципієнт отримує нову інформацію про Юду Іскаріота, про його походження, про стосунки з Ісусом. У цій поемі прототекст виступає в ролі базового компонента, від якого відштовхується і поетеса в процесі написання художнього твору, і читач під час інтерпретації авторського тексту.

У наш час, дослідники вже не трактують цитату як дослівне повторення певного тексту. Цитатою є не лише запозичення безпосереднього текстового уривка, а й «актуалізація (опертя на нього чи відштовхування від нього) функціонально-стилістичного коду, що репрезентує певний спосіб мовомислення або стилістичну, мовно-естетичну традицію (Н. Кузьміна, К. Козицька, І. Арнольд, Т. Смирнова, О. Селіванова, Т. Кальченко та ін.)» [5, с. 2]. Леся Українка використовує у своєму творі «На полі крові» цей стилістичний прийом, акцентуючи увагу на відомих кожному християнинові речах: «*бо знаю ж добре, чий він син і звідки, – / все ж я його вважаю за пророка*». Тобто, мається на увазі, що читач із відомого для нього джерела – Біблії – розуміє, що йдеться про Ісуса Христа, який був Сином Марії та Йосифа-теслі.